

BATI DÜŞÜNÇESİNDE KADERİN ÜÇ HALİ: TEO-BİYO-TEKNO

Three States of Fate in Western Thought: Teo-Bii-Techno

Ragıp ERGÜN

Artvin Çoruh Üniversitesi
ragip.ergun@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-7675-8729

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Gönderim Tarihi

11/05/2022

Makale Kabul Tarihi

28/05/2022

Öz

İnsan var olduğunun farkında olan bir canlı olarak her daim varlığını anlamaya, anlamlandırmaya çalışmaktadır. Nereden geldiği, bugünü nasıl yaşayacağı ve ölüm sonrası ne olacağı insanın kadim sorunsallarından olmuştur. İnsanın bu ve benzeri "büyük sorular"ına tarih boyunca farklı cevaplar üretilmiştir. Dinler, felsefeler, ideolojiler bu soruları cevaplayıp, insan hayatını anlamlı bir bütün haline getirmeye çalışmışlardır. İlk zamanlarda insan hayatı Tanrı merkezli bir şekilde anlamlandırmaktadır. Bu görüşe göre insan Tanrı'nın kuludur ve onun emirlerini ve yasaklarını yerine getirmekle mükelleftir. İnsan Tanrı'nın kendisine bahsettiği hayatı, belli sınırlarla yaşayıp, ölüm sonrası hayata hazırlanması gerekmektedir. Bu yaklaşım Teo'nun, yani Tanrı'nın merkezde olduğu bir kadercilik türüdür. Bu durum Batı düşünce geleneğinde düşüncenin sekülerleşmesi ile başka bir hal almaktadır. Özellikle doğa bilimlerinin hakikatin tekeli Tanrı'dan almasıyla insan biyolojik bir varlık olarak görülmüştür. Biyolojiye indirgenen insan ise, biyolojinin sınırlarıyla örülüdür. Darwinizm bu düşüncenin gelişmesinde önemli bir kilometre taşı olmuş, insanın kaderinin biyolojisi olduğunu iddia etmiştir. Bu düşünce Batı'da uzun bir dönem hâkim olmuş ve devlet politikalarına yansımıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında teknolojide yaşanan önemli gelişmeler, insanın ontolojisine yönelmeye başlamıştır. Farklı çalışmalar ile insanın kaderini değiştirme ve insanı daha üstün bir varlığa dönüştürme çabaları olarak kendini göstermiştir. Transhümanizm, nörolink, siber-insan, yapay zekâ gibi projeler insanın kaderinin teknolojinin belirlemesi ihtimalini ortaya çıkarmıştır. İlgili çalışmalar ile insana tekno-kaderci bir çerçeve çizilmek istenmektedir. Bu bağlamda da yeni bir "tekno/siber-insan" tanımı yapılmaya başlandığı gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kader, Tanrı, Biyoloji, Teknoloji, Transhümanizm

Abstract

As a living being who is aware of his existence, man is always trying to understand and make sense of his existence. Where he came from, how he will live today and what will happen after death have been among the ancient problematics of man. Throughout history, different answers have been produced to man's "big questions". Religions, philosophies and ideologies have tried to answer these questions and make human life a meaningful whole. In the early days, people gave meaning to life in a God-centered way. According to this view, man is a servant of God and is obliged to fulfill his orders and prohibitions. Man has to live the life that God has given him, with certain limits, and prepare for the life after death. This approach is a type of fatalism in which Theo, that is, God, is at the center. This situation becomes different with the secularization of thought in the Western tradition of thought. Especially since natural sciences took the monopoly of truth from God, man was seen as a biological being. The human being reduced to biology, on the other hand, is knitted with the limits of biology. Darwinism was an important milestone in the development of this idea, claiming that human destiny is biology. This thought dominated the West for a long time and was reflected in state policies. The important developments in technology after the Second World War began to turn to the ontology of human beings. With different studies, it has shown itself as efforts to change the destiny of human beings and to transform humans into a superior being. Projects such as transhumanism, neurolink, cyber-human, artificial intelligence have revealed the possibility that technology will determine the fate of human beings. With the related studies, it is desired to draw a techno-fatalistic framework for human beings. In this context, it is observed that a new definition of "techno/cyber-human" has begun to be made.

Keywords: Destiny, God, Biology, Technology, Transhumanism.

Giriş

Var olmak, var olduğunun farkına varmak ve bu duruma anlam yüklemek insanın bugünü anlaması/yaşamayı, geleceği anlamlandırması adına her dönem önemli olmuştur. İnsanın var olduğunun farkına varması, neden ve nasıl var olduğu, bugünün nasıl yaşanacağı, gelecekte ve ölüm sonrasında kendini ne beklediği gibi büyük ontolojik soruları ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden tarih boyunca çeşitli insanlar, bu sorularının cevaplarını verme iddiası ile ortaya çıkmıştır. Tarih

boyunca bilfiil insanı, insana, insan anlatmıştır. Modern öncesi dönemde kadim bilgi aracı olarak dinler ve felsefe bu cevapları verme iddiasını taşımıştır. Kimileri için de bu cevaplar önemini korumaktadır. Dinler insanın bir Tanrı tarafından, kendine kulluk etme, yaratıcısını tanıma misyonuyla yaratıldığını öne sürmektedir. Dinler arası farklılaşma olsa da insanın yaratılışı, bu dünyaya geliş amacı ve ölüm sonrası “ahiret” hayatı konusunda ortak bir yaklaşım söz konusudur.

Batı düşüncesini uzun bir dönem etkisi altına alan feodalite, Hristiyanlığın kurumsallaşmış hali olan kilise, ontolojik soruların teolojik cevaplarını üretmiş ve sabitlemiştir. Bu konuda değişime kapalı olmuştur. İnsanın Tanrı tarafından, kendine kulluk için yaratıldığını söyleyen kilise, kendisini sözün ve hakikatin gerçek sahibi olarak göstermiştir. İnsanın ontolojik gerçekliğini “teokaderci” yani Tanrıyı merkeze alarak açıklamış ve insanı bu bilgi dâhilinde sınırlandırmıştır. İnsan Tanrı’nın ona bahsettiği kaderle sınırlıdır. İnsan ölümlüdür; ölüm sonrasında mutlu olmak istiyor ve azap çekmek istemiyorsa yaratıcısının emirlerine, yani onun yeryüzündeki temsilcisi olan kiliseye boyun eğmek zorundadır. Boyun eğmeyenlere ise başta Engizisyon Mahkemeleri olmak üzere pek çok metotla cebir uygulanmış ve öldürülmüştür. Bu düşünce Rönesans, Reform, Aydınlanma ve Fransız İhtilali ile yerini seküler, rasyonel ve “bilimsel” düşünceye bırakmıştır.

Yaklaşık bin yıllık süreyi kapsayan kilisenin egemen olduğu Tanrı merkezli dünya yorumu, Rönesans ile başka bir boyuta evrilmiştir. “Yeniden doğuş” anlamına gelen Rönesans, doğmuş olanı yeniden doğurtmaya çalışmıştır. Rönesans ile yeniden var edilen insana, Reform ile yeni şekli verilmeye başlanmış, Aydınlanma ile de insanın bilgi ile arasındaki ilişki sil baştan şekillendirilmiştir. Fransız İhtilali de bu sürecin siyasi olarak kemale ermesini sağlamıştır. Doğa bilimleri ile bilginin ölçüsünün değiştiği “yeni dünya”da, Sanayi Devrimi’nin neden olduğu toplumsal kaos, bu birikimin yönünü hayat mücadelesinin olduğu bir dünya tasavvuruna dönüştürmüştür. Bu dönemde ortaya atılan doğal seleksiyona dayanan evrimci paradigma diğer bilimsel alanları etkisi altına almış ve insan biyolojiye indirgenerek tanımlanmıştır. İnsanın yaratılmadığını, hayatta yaşamanın dışında bir amacının olmadığını, ahlakın bu bağlamda “vahşi doğa”nın ilkeleri çerçevesinde tanımlanması gerektiğini ileri süren yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Yaşam mücadelesinin neden olduğu doğal seleksiyonunun sonucu evrim ile ortaya çıkan insanın sınırları biyolojik olarak çizilmiştir. İnsan biyolojisinin kaderini yaşamaktadır. “Biyo-kaderci” bu yaklaşım, ilk zamanlarda doğal seleksiyonun işlemesi adına sosyal yaşama müdahaleyi reddederken, öjenizm ile insan biyolojisine müdahale edip “üstün-insanı” yaratma arzusuna evrilmiştir. Biyolojiye indirgenerek tanımlanan insanın neslinin sağlam olanlarının devamı, olmayanların ise hayattan silinmesi için çeşitli düşünceler üretilmiş ve devlet politikaları geliştirilmiştir. Adına öjenizm denen “ırk ıslahı” insanlık adına yüz kızartıcı pek çok olayın yaşanmasına neden olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısında hâkim olan yaklaşım İkinci Dünya Savaşı’nın ortaya çıkmasıyla gündemden düşmüştür. Ancak teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle farklı sahalarda ve çeşitli fikirlerle yaşamaya devam etmiştir. Biyoloji ile teknolojinin sentezi yeni fikirler ortaya atılmaya başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde terkedilmeye çalışan biyolojik yaklaşım, teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ile başka bir boyuta geçiş yapmıştır. Her ne kadar öjenizm terkedilmiş olsa da insanın bir şekilde “mükemmelleştirme” arzusu devam etmiştir. Buradaki insan kesinlikle bütün bir insanlık değil, sınırlı bir ekonomik eliti kapsamaktadır. Teknolojinin özellikle 21. yüzyılda yaşadığı sıçrama, halen biyolojik bir varlık olarak görülen insanın “mükemmelleştirilmesi” için kullanılmak istenmektedir. Bu düşünce temelinde ortaya atılan transhümalizm, bilinen insanın sonunun geldiğini iddia etmektedir. Bu yüzden transhümanizm, insanın ötesine geçerek yarı-insan, yarı-robot varlıkların olduğu bir dünya hayali kurmaktadır. Ancak bu robot kısmın ne şekilde,

kimler tarafında kodlanacağı belli değildir. Öjenizm tecrübesi yaşamış bir dünyanın bu konudaki büyük yatırımları, insana teknolojik bir kader yaratılmak istendiğini göstermektedir. “Tekno-kaderci” dünyada insan teknolojinin hâkimi değil, teknoloji insana hâkimdir. Bu durum artık yüksek sesle dillendirilmektedir. Yapay zekâ, nörolink, yarı insan-robot, metaverse derken, hakikat tekeli bu seferde “bilim”in elinden teknolojinin eline geçmektedir. İnsana yeni bir kader biçilmek istenmekte, bu şekilde de “modası geçmiş insan” denklemin dışında tutulmaya çalışılmaktadır. Öjenizm teknolojiden aldığı güçle, kitlelerin rızasına dayanarak yeniden gündeme gelmektedir.

Teo-Kadercilik: Tanrı Var İnsan Yok

Batı düşüncesi kendini Eski Yunan’a götürerek tanımlasa da yaklaşık bin yıllık feodalite dönemi bu düşüncesinin gelişmesinde oldukça etkili olmuştur. Feodalite hem egemen olduğu süre zarfı hem de modern düşüncenin onun karşıtı olarak inşa edilmesi bağlamında oldukça önemli bir tarihi süreçtir. Feodalite döneminde “insan” serftir ve neredeyse hiçbir sosyal ve siyasal hakkı yoktur. Bunun nedeni ise insanın Hristiyan teolojisi üzerinden tanımlanan ontolojik mahiyetindedir. İnsan günahkârdır, insanın kurtuluşu kilisenin temsil ettiği teolojik güce tabi olarak, boyun eğerek gerçekleşebilecektir. Bu teolojik insan tanımının siyasal karşılığı olan feodal düzende insan, Tanrı’ya boyun eğdiği gibi derebeylerine de boyun eğmek zorundadır.

Hristiyan teolojisinde insanın ontolojik mahiyetine bakıldığında, cennette yaratılan insan, orada işlediği bir günah neticesinde Tanrı tarafından lanetlenerek dünyaya gönderilmektedir (Kitabı Mukaddes, Tekvin, 3/14-15). Bu lanetli yaşam Hz. İsa’nın dünyaya gelip, tüm insanlık için kendini feda etmesiyle, diğer bir ifadeyle kefareti ödemesiyle son bulmaktadır (Kitabı Mukaddes, Yuhanna 1/29-30). Bu bağlamda Hristiyan olmayanlar ilk günah tarafından ölüme mahkûm edilmiş kişiler olarak tanımlanırken, Hristiyan olan insanlar ise, Tanrı tarafından esaretlerinin bedeli ödenmiş özgür kişiler olarak nitelenmektedir (Kitabı Mukaddes, Yuhanna 8/32, 36; İbraniler 2/15). Bu yüzden Hristiyan teolojisinde insan, Hz. İsa’ya kadar lanetli, günahkâr, ilk günahın bedelini ödeyen bir toplumun üyesi olarak görülürken, İsa sonrasında kefareti ödenmiş, özgür varlıklara dönüşmektedir. Burada kefareti ödenen ve özgür kalan insanlar, insanlığın tümü değil, İsa’yı Tanrı babanın oğlu olarak gören, teslisi kabul eden, bu ve benzeri teolojik açıklamalara iman eden insanlar olarak ifade edilmektedir. Buradaki özgürlük günümüz manasından oldukça uzaktır ve ölüm sonrası için geçerlidir. Çünkü kilisenin egemen olduğu feodal tarihsel tecrübede insanın özgürlüğünden bahsetmek oldukça güçtür (Göze, 2005, ss. 66-67).

Kitabı Mukaddeste insan, Tanrı’nın kendi suretinde, yeryüzünün tümüne egemen olması için bir insan yaratma isteği neticesiyle ortaya çıkmıştır (Kitabı Mukaddes, Tekvin, 1/26-31). Bir ayette öteye gidecek sonraki süreçlere öğüde dönecek bu kadim açıklama Batı düşüncesinde öyle yer edinecektir ki, gücü ele geçiren o sureti kendinde teşekkül ettirmek isteyecektir. Zira bu teolojik açıklamaya göre insan, Tanrı suretindedir ve dünya egemenliği ona verilmiştir. Batı düşünce geleneğinde bu teolojik açıklamanın önce şerh edildiği daha sonra da karşıt argümanlar ile paradigma değişimine gidildiği görülmektedir. Hristiyanlığın resmi sözcülerinden olan Saint Augustine yaklaşımına göre, “Aslı Günah” (Peccatum Originis) neticesinde meydana geldiği için insanın yetişkin müdahalesine muhtaç olduğu düşünülmektedir (Tümer, 1991, s. 496). Tarihsel süreçte bu izahtaki yetişkin olan kitle kurumsallaşmış kilisenin din adamları sınıfı olmuştur. Tanrı’nın yeryüzündeki egemenliğini tüm insanlar değil, bu ayrıcalıklı sınıf temsil etmiştir. Tanrı yeryüzünde kutsal ruhu temsil eden papalık makamı ile kendini göstermiş, diğer insanların ise sadece biat ederek kurtulabilecekleri düşünülmüştür. Tanrı vardır, ancak insan kendi başına değerli bir varlık değildir. İnsan, Tanrı ile değer bulabilen bir varlıktır.

Ortaçağ'ın kendine has, Kilise'nin hâkim olduğu skolastik düşüncenin ilmi alanı mas ettiği feodal dönemde, bilginin kaynağı, Kilise'nin temsil ettiği Tanrı ve sözleri olduğu bilinmektedir. Bu dönemin biyolojik alana dair açıklamasını yapan ve Kilise ile uyumlu olması nedeniyle resmi söyleme dâhil edilen düşünür Thomas Aquinas (1225-1274)'tır. Ortaçağ Avrupası'nın bir dönemine damga vuran düşünürü Thomas Aquinas için türler belirlidir ve değişmezlerdir. Thomas Aquinas'a göre evrenin bir noktadan yaratılıp yaratılmadığını anlamak için akıl yeterli değildir; bu yüzden kutsal kitaba, yani "vahye" başvurmak gerekmektedir (Ronan, 2005, s. 290).

Feodalite döneminde Hristiyan teolojisinin de yardımı, Roma imparatorluğunun mirasıyla insan, mülkiyet hakkı olmayan, feodal hükümlerinin kölesi, diğer bir ifadeyle serf konumunda olan bir varlıktır (Pirenne, 1937, ss. 1-3). Bu dönemde toprağın sahibi soylu yöneticilerle, bilginin sahibi ruhban sınıfı arasında herhangi bir hakkı olmayan insan, "yoldan çıktığı" zamanlarda ise Engizisyon Mahkemeleri tarafından, Tanrı adına yargılanmıştır (Thomsett, 2010, s. 1). Bu yargılamalar sonucunda pek çok insan, resmi dini paradigmadan ayrıldıkları gerekçesiyle ölüm cezasına çaptırılmıştır (Thomsett, 2010, s. 3). Teolojik bir kadere mahkûm edilen insan, bu durumdan kurtulmak istediğinde ölümle tehdit edilmektedir. Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri insanların teo-kadere bir dünyanın dışına çıkmalarına izin vermemektedir. Batı düşünce geleneğinin bu safhasında insan Tanrının olduğu bir dünyada kendi başına varlık iddiasında bulunamamaktadır.

Batı'da uzun bir dönem hâkim olan teo-kadere insan algısı 15-16. yüzyılda ortaya çıkan ve "yeniden doğuş" anlamına gelen Rönesans ile yıkılma sürecine girmiştir. İnsanın kendi başına değer üretebileceği iddiasını içinde barındıran bu akım Reform hareketiyle başka bir boyut kazanmıştır. Yeniden doğurtulan insana 16. yüzyılda başlayan Reformasyon ile "yeniden şekil verilme"ye çalışılmıştır. Bu süreç kilisenin elinde sabit ve tekel konumunda olan bilginin değişebileceği düşüncesini barındıran Aydınlanma süreciyle başka bir boyuta evrilmiştir. Bu süreçte alternatif dindarlık olarak kendini gösteren bu yaklaşım zamanla dine alternatif olmaya başlamıştır. Tanrı'nın var olduğu, insanın ise onun temsilcileri nedeniyle söz söyleme hakkının olmadığı Feodalite Dönemi'nden, insanın bilgiyi yeryüzünde üretebildiği sürece evrilmiştir.

Genel olarak modernizm olarak ifade edilen bu süreç ilk zamanlarda Tanrı'nın kendisinin değil, onu yeryüzünde temsil edenlerinin ve bilgi elde etme biçiminin reddi üzerine bina edilmiştir. Bilgiyi üretme yetkisinin, Ortaçağ Avrupası'nın sonlarına doğru, kilisenin, yani din adamları sınıfının elinden alınma süreci bir dizi düşünürün üretmiş olduğu fikirler, yapmış oldukları çalışmalar ve buluşları sayesinde olmuştur. Bu anlamda Katolik Kilisesi'nin gücünü kıran, alternatif bir din ve dünya söylemi olabileceğini deklare eden akım, Martin Luther ve John Calvin öncülüğünde başlayan, 16. yüzyılda ortaya çıkan Protestan harekettir. Protestan hareketin ardından Nikolas Kopernik (1473-1543), Galileo Galilei (1564-1642) ve Johannes Kepler (1571-1630)'in dünyanın ve evrenin düzenine dair ilmi çalışmaları da Kilise'nin itibar kaybına uğramasına neden olmuştur. Çünkü Kilise, Tanrı'ya ve onun kutsal kitabına dayanarak, Dünya merkezli bir evren açıklaması yapmaktaydı, ancak bu üç düşünürün çalışmaları ile bu evren algısı değişmeye başlamıştır (Copernicus, 1978, ss. 154,163; Hellman, 2003, ss. 3-6).

Bu üç gök bilimcinin yanı sıra Tanrı'nın varlığının anlamlandırılmasında matematiğin önemine vurgu yapan Rene Descartes (1596-1650) ilmi çalışmalarda hayatın amaçsallığı üzerinden bir açıklamanın doğru olmadığını savunmuştur. Bu durumun da Tanrı inancıyla çatışmayacağını düşünülmüştür. Descartes, Tanrı'nın doğasında değişimin olmamasının, mekanik dünya görüşünü desteklediğini savunmuştur (Descartes, 1984, ss. 46-47). İnsan ve hayvan bedeni üzerine çalışmalar

yapan Leibniz, bu yapıların aynı bir saat gibi olduğunu savunarak, Descartes gibi mekanik dünya görüşünü savunmuştur. Descartes gibi düşünen Leibniz, Tanrı'nın her şeye gücünün yetmesi ile mekanik evren algısının çelişmeyeceğini ileri sürmüştür (Leibniz, 1989, ss. 43-54; Rescher, 1991, s. 29). Leibniz Descartes'ten farklı olarak hayatın amaçsallığı ile mekanik evren algısının sentezinden yana ilmi bir tavır aldığı da görülmektedir (Nordenskiöld, 1936, s. 128).

Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri eliyle merkezde olduğu hayat yorumu, öncelikle onun merkezi konumdan çıkartılmasıyla başlamıştır. Bir süre merkezsiz bir dünya algısı, bir yerden sonra insanın merkeze alınmasını ortaya çıkarmıştır. Ancak buradaki insanın merkezi konumunun da sabitlenmesi istenmiştir. Burada da en önemli işlevi dönemin popüler yaklaşımı doğa bilimleri görmüştür. Bunun üzerine insanın kaderi yeniden inşa edilmeye başlanmış ve biyoloji "hakikat"ın merkezine oturtulmuştur. Gerçeğin ölçüsü olduğu iddia edilen insan, biyolojik bir varlık olarak tanımlanmıştır.

Biyo-Kadercilik: Tanrı Yok "İnsan" Var

Bilme serüveninde insanı merkeze alma mücadelesinde ilk karşılaşılan kişi, sesi Kilise tarafından susturulmuş olan, İtalyan düşünür Campanella (1568-1639)'dır (Hançerlioğlu, 1995, s. 185). Campanella'dan sonra bu mücadeleyi sırasıyla, Francis Bacon (1561-1626), Thomas Hobbes (1588-1679) ve John Locke (1632-1704) gibi İngiliz düşünce ekolünün, doğa bilimlerini önceleyen düşünürleri devam ettirmişlerdir (Lange, 1998, s. 206).

Bacon için bilginin değeri deneye dayanması ile ölçülebilir bir durumdur ve aynı zamanda felsefenin kurtuluşu da Bacon'a göre tam olarak deney ve gözlem sayesinde olabilecektir (Hançerlioğlu, 1995: 183-184). Tıp ilmine olan ilgisiyle tanınan Locke için davranışlar akla göre düzenlenmeli, cemiyetin devamı için zaruri olan ödevler dışında ödevler var olmamalıdır (Hazard, 1999, s. 307; Göze, 2005, s. 155). Locke, bilginin kaynağının dış dünya olduğunu düşünmüş, bu bilginin ise, deney ve duyu organları sayesinde elde edilebileceği üzerine kurgulu olan ampirizmi savunmuştur (Şenel, 1995, ss. 336-337).

İnsanın mekanik bir varlık olarak "ölüm korkusu ve güç arzusu" ile idare edildiğini düşünen Hobbes için felsefenin konusu cisimlerden başka bir şey değildir (Lange, 1998, s. 234). Bir insan doğa durumunda (ki bir savaş durumudur) bulunduğu sürece, Hobbes için insanda iyinin veya kötünün ölçüsü kişisel zevk olduğu için, bütün insanlar barışın ve barışın yolu veya araçlarının, yani ahlaki erdemlerin iyi, bunların karşısında yer alan erdemsizliklerin ise, kötü olduğu üstünde anlaşacaktır. Erdem ve erdemsizliğin bilimi, Hobbes için ahlak felsefesidir ve bu nedenle doğa yasalarının gerçek doktrini, gerçek ahlak felsefesidir. Diğer bir ifadeyle Hobbes, doğa yasalarının değişmez ve ebedi olduğunu; çünkü adaletsizlik, nankörlük, küstahlık, kibir, haksızlık, adam kayırma ve buna benzer şeylerin doğada asla yasal kılınamayacağını ifade etmektedir (Hobbes, 2007, s. 116).

Mekanik dünya yaklaşımının kurucularından Newton'un düşüncelerini benimsemiş olan sonraki matematikçiler onun bu yasası sayesinde evrenin bütün yönlerinin anlaşılabilirliğini göstermeye çalışmışlardır. Newton'un görüşlerinden etkilenen Fransız matematikçi Pierre-Simon (Marquis de) Laplace (1749-1827), Newton'un bulduğu fizik kurallarını kullanarak diferansiyel ve entegral hesap ile Güneş sisteminin bütün geometrik parametrelerini ve fiziksel büyüklüklerini hesap edilebilir bir formata sokmayı başarmış ve tüm çalışmalarını beş ciltlik *Gök Mekaniği* (1799-1825) adlı eserinde bir araya getirmiştir. Buraya kadar teknik bilginin konusu olan bu mesele, Napolyon Bonapart'ın *Gök Mekaniği* kitabını okuduktan sonra sorduğu: "Çalışmalarınızda neden tanrıya hiç atıf yapmadınız?" sorusuna Laplace'in: "Böyle bir hipoteze gerek duymadım" yanıtını

vermesi meselenin mahiyetini değiştirmektedir (Unat, 2020, s. 10). Tanrı artık bilginin herhangi bir yerinde bulunma zorunluluğundan dışlanmış bulunmaktadır. Çünkü evren mekanik algılanmakta, Tanrı'nın hikmeti en fazla yaratımın başındaki etkisiyle açıklanmakta, bundan sonraki süreçte insan bu mekanik düzeni, doğanın ya da evrenin kanunlarını bulmak suretiyle çözmeye çalışmaktadır. Bundan böyle Batı düşüncesi doğaüstü olana karşı doğal, dine karşı bilimi, Tanrı buyruğu yerine doğal yasaları, din adamlarına karşı bilim adamlarını koyarak; sosyal, siyasal ve hatta dini hayatın bütün alanlarına dair sorunların deney ile çözülebileceğini, yüceltilmiş bir akılla insanın ve içtimai yaşamın kemale erebileceğini savunarak yeniden bir hayat inşa etmeye çalışmıştır (Doğan, 2012, s. 25).

Tanrının bilginin merkezinden çıkmasıyla, kendisinin varlığı da sorgulanır hale gelmiştir. Pozitif bilimsel yaklaşım ile bilginin merkezinden uzaklaştırılan Tanrı, materyalizm ile de dünyanın oluşumunu açıklama konusunda ötekileştirilmiştir. Ancak pozitivizm ile bilginin metodu, materyalizm ile de eşyanın varlığında Tanrı'dan münezzeah açıklamalar insanın oluşumunda eksik kalmaktadır. Bu sorunsalı da çözen Charles Robert Darwin (1809-1882) olmuştur. Darwin'in insan dâhil tüm canlıların oluşumunu doğal seleksiyona dayalı evrim yaklaşımıyla açıklaması, Tanrı'nın varlığının dahi sorgulanmasına, hatta reddedilmesine neden olmuştur.

Evrim düşüncesi Darwin'den önce Jean-Baptiste Lamarck (1744-1829) tarafından ortaya atılmıştır. Lamarck bu teorinin gelişmesi, canlılar arasında demir köprüler kurulması sürecinde önemli mimarlardan biri olmuştur (Doğan, 2005, s. 400). Lamarck insanın oluşumunu bütün canlılarda var olduğunu iddia ettiği evrimle açıklamakta, yeni şartlara uyumu da teorisinin merkezine yerleştirmektedir (Lamarck, 1963, s. 170). Lamarck'tan sonra insanın yaratıcı tarafından değil, evrim ile oluştuğunu söyleyen diğer bir düşünür Herbert Spencer'dir. Spencer teorisinin merkezine "survive of the fittest"e dayanan doğal seleksiyonu yerleştirmekte ve hayatın bütün şubelerinde evrensel bir evrim kanununun işlediğini iddia etmektedir. Bütün canlıların sürekli savaş halinde olduğunu söyleyen Spencer, bu durumun doğal seleksiyona neden olduğunu düşünmektedir (Spencer, 2004, ss. 51-52). İnsanlığın ilerlemesi için doğal seleksiyonu engelleyecek dışarıdan müdahaleye karşı çıkan Spencer, toplum içinde hasta, sakat, yoksul insanlara yapılan sosyal yardımları doğru bulmamaktadır (Spencer, 2004, s. 50). Tanrısız kalmış, evrimle ontolojik gerçekliği biyolojisine indirgenmiş insan, doğal seleksiyonun sağlanabilmesi için yalnız bırakılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Spencer'ın doğal seleksiyon fikrinden, Malthus'un nüfus teoreminden etkilenen Darwin, teorisinin merkezine hayat mücadelesi ve onun sonucunda oluşan doğal seleksiyonu yerleştirmektedir (Darwin, 1976, ss. 25, 88). Malthus gibi kaynakların insan nüfusundan yavaş arttığını (Malthus, 1966, s. 14) düşünen Darwin, doğal seleksiyon olmaması halinde hayatın yaşanmaz hale geleceğini iddia etmiştir (Darwin, 1975, s. 67). Tanrının olmadığı bir dünya kurgulayan Darwin, hayatın vahşi bir yaşam mücadelesi olduğunu, güçlü olanların hayatta kaldığını, güçsüzlerin ise yok olup gittiğini ileri sürmektedir (Darwin, 1975, s. 130-131). İnsanı salt biyolojik varlık olarak tanımlayan Darwin, biyo-kaderci yaklaşımın en önemli ismidir. Darwin'in biyolojiye dayanarak yapmış olduğu izah sosyal bilimlere etkileyerek sosyal Darwinizm olarak alan genişletmiştir (Hodgson, 2004, p. 448). Çünkü Darwin'den sonra pek çok sosyal bilim bu görüşten etkilenerek yaklaşımlar geliştirecek, devlet adamları çeşitli politikalarını bu görüşe dayandıracaktır. Darwin özellikle 20. yüzyılın başındaki otoriter ve totaliter devlet adamlarına politikalarını meşrulaştıracak "bilimsel" alan açmıştır.

Otoriter ve totaliter devlet politikalarını biyoloji biliminin “hakikatleri”ni esas alarak biyo-kaderci çerçevede geliştiren ülkelerin başında Almanya gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında Almanya Şansölyesi olan Theobald von Bethmann Hollweg (1856 - 1921) sosyal Darwinizmin düşüncesi temelinde Almanya’nın ya yükseleceğini ya da düşeceğini beyan etmekte ve doğal seçilimin olduğu dünyada sanayi, nüfus ve ticaret gibi alanlarda Almanya’nın gösterdiği başarılar sayesinde en uygun olarak hayatta kalacağını iddia etmektedir (Herwig, 2003, p. 164). Aynı şekilde dönemin Alman bürokrasisi ve askeriyesinde bulunan çok sayıda insanın, sosyal Darwinist bir bakış açısıyla hayatı, dünya üzerinde yükseliş ve düşüş olarak tanımladığı bilinmektedir (Henig, 2002, p. 36). Dönemin biyolojik üst anlatısı, doğa bilimleri eliyle pek çok alanı mas etmektedir. Benzer düşüncelere sahip olan diğer Avrupa ülkelerinde de militarizmin kitleler üzerinde bir hipnoz etkisi yarattığı, milliyetçilik ve sosyal Darwinizmin beslediği yabancı düşmanı basın yayın organları eliyle, savaşın zemininin hazırlandığı görülmektedir (Hamilton and Herwig, 2003, p. 30).

Almanya’nın eğitilmiş kültürel seçkinleri ve kamuoyu oluşturmada öncü kişileri olan üniversite profesörlerinden önemli bir kısmının Birinci Dünya Savaşı’nın yaklaştığı dönemde Alman Sömürge Derneği’ne katıldıkları, sosyal Darwinizmi, ırkçılığı kabul ettikleri, savaş lehine propaganda yaptıkları görülmektedir (Herwig, 2003, p. 169). Biyoloji üzerinden yeniden düzenlenen varlık algısında insanı tanımlayan unsurlar da farklılaşmaktadır. Alman militarizminin açık bir sözcüsü, döneminin Alman politikalarının teorisini olan General Friedrich von Bernhardi, 1912 yılında yazdığı ve zamanının en çok satan kitaplarından olan *Germany and Next War* (Almanya ve Bir Sonraki Savaş) adlı eserinde savaşı Darwinci bir yaklaşımla “biyolojik zorunluluk” olarak tanımlamaktadır (Crook, 1999, p. 634; Bernhardi, 1914, p. 18).

Biyo-kaderci yaklaşımın pek çok ilmi alanı mas ettiği bir dönemde yetişen Adolf Hitler, onu kendi ellerine almak istemektedir. İnsanın biyo-kaderinin yavaş ilerlediğini düşünen Hitler, devlet politikalarıyla doğal seleksiyonu hızlandırmaya çalışmaktadır. Doğanın esas kanunları gereği güçlü olanların zaferle çıktığı, zayıf olanların ise yenilip yok olması gerektiğini düşünen Hitler, öjenizm fikrini esas alarak Alman ırkını ıslah etmek, biyolojik olarak zafer kazanmak istemektedir (Hitler, 2007, ss. 254-255). İlk olarak Darwin’in kuzeni Francis Galton tarafından ortaya atılan öjenizm, sağlıklı ceninlerin ayıklanmasını, sağlıklı olanların devam etmesini önermektedir. Bir İngiliz düşünürün bulduğu öjenizm, Alman bir devlet adamı tarafından ulusal politikaya dönüştürülmüştür. Hitler “ari ırka” zarar verecek insan topluluklarını doğanın biyolojik emirlerine uyma adına soykırıma tabi tutmuştur. Bunu doğa bilimlerinin emri, biyolojik “hakikat”lerin gereği olduğu için yapmıştır (Hitler, 2007, s. 255). Biyo-kaderin emirlerini yerine getirmek ve onu hızlandırmak için milyonlarca insanı öldüren Hitler, “ari ırka” mensup olmasına rağmen “şeklen ve manen bozuk” Almanları da kısırlaştırmak için yasa çıkarmıştır. 14 Temmuz 1933 tarihli *Kısırlaştırma Yasası*, “kalıtsal olarak hasta” olanların, yani doğuştan zayıf fikirli, şizofrenik, manik depresif, Huntington koresi, kalıtsal körlük veya sağırlıktan muzdarip olanların zorunlu kısırlaştırılmasına izin vermektedir. Ocak 1934 ile Eylül 1939 arasında 320.000 kadar Alman zorla kısırlaştırılmıştır. Haziran 1935’ten itibaren, “sağlık mahkemeleri” söz konusu kadınları “kalıtsal olarak hasta” olarak değerlendirmesini gerekçe göstererek altı aylık hamilelikler için kürtajı zorunlu hale getirmiştir (Geary, 2000, p. 60). Hitler herkesin “biyolojik kader”ine boyun eğmesini devlet eliyle sağlamıştır. Hitlere göre dönemin Darwinci bilimi “ırk hijyeni”ni yani öjenizmi emretmektedir (Heywood, 2013, p. 218).

Hitlerin bu uygulamalarının büyük bir dünya savaşıyla sonuçlanacağını öngören Milletler Cemiyeti 1932 yılında dönemin önde gelen bilim adamlarına mektuplaşarak savaşın yaşanmaması

için inisiyatif almalarını yönünde ricada bulunmuştur. Bu mektuplaşmaların arasında en ilginç Albert Einstein ile Sigmund Freud arasında yaşanmıştır. Daha sonra *Niçin Savaş* başlığıyla yayınlanacak bu mektuplaşmada savaşı istemeyen, ancak insanın “biyolojik kader”inin savaşı olduğunu kanıksamış iki bilim adamı görülecektir.

Einstein, ilk mektupta Freud’a, savaşın nedeni üzerine şöyle bir soru sormaktadır (Freud ve Einstein, 2010, ss. 24-25): “Muhtemel bir savaş durumunda ısrap ve yoksulluk dışında bir şey elde etmesi mümkün olmayan çoğunluk iradesi, nasıl oluyor da böylesi küçük bir topluluğun hırslarına ve emellerine hizmet eder hale geliyor?” Freud’dan cevaplamaını beklediği sorusuna Einstein şöyle bir ön yanıt vermektedir (Freud ve Einstein, 2010, s. 25): “Aklıma ancak tek bir cevap geliyor: İnsan, nefret ve yok etme ihtiyacını bünyesinde taşımaktadır. Öyle görünüyor ki savaşa sebebiyet veren en trajik faktör bu dürtüdür.” Einstein’ın cevabı verilmiş sorusuna Freud şu şekilde karşılık vermektedir (Freud ve Einstein, 2010, s. 29): “İnsanlar arasındaki çıkar kavgalarının çözümü, genellikle şiddete başvurma yoluyla olmuştur. Bu durum, insanın da içinde yer aldığı hayvanlar âleminde de söz konusudur.” Freud mektubunun muhtelif yerlerinde bir düşmanı yok etme arzusunun içgüdüsel bir dürtü olduğunu, evrimsel süreç içerisinde üstün gücü elde etmek için kaba kuvvet yerine hak ve hukuk gibi kavramlarla üstün güç elde edilmeye çalışıldığını söylemektedir (Freud ve Einstein, 2010, s. 30). Diğer bir ifadeyle Freud için üstün güç elde etme asıl dürtüdür, bu dürtüyü tatmin etmek için bir zamanlar kaba kuvvet kullanılırken, bugün hak ve hukuk kavramları öne atılmaktadır. Buna rağmen çıkar çatışması yaşanmışsa Freud’a göre, kriz genellikle şiddete başvurularak çözümlenmektedir.

Milletler Cemiyetinin ricası üzerine yazılan bu iki mektup okunduğunda, bu iki entelektüelin savaş çıkma ihtimalinden dahi dehşete düştükleri açık ve net şekilde anlaşılmaktadır. Bu dehşeti yaratan duygunun saikinin ülkelerinde kendilerinin de kökeni olan Yahudi karşıtlığının tarihsel hafızada yer alan Engizisyon Mahkemeleri’nin tekrar ortaya çıkması korkusu mu yoksa kitleleri ikna kabiliyeti yüksek karizmatik liderlerin bu kitleler üzerinden dünyada yaratabileceği dehşet mi, kestirmek biraz zor olmaktadır. Bu durumun yanı sıra mektupların dikkat çeken başka bir yanı, iki düşünürün de savaşın kendisinin insanın doğası gereği olduğuna dair kanaat belirtmiş olmalarıdır. Yani hem Einstein hem de Freud, savaşın çıkmasını istemiyor olsalar bile, savaş durumunu insanın evrimsel biyolojisinin gereği olarak “nefret ihtiyacına sahip olması”, “içinde bulunduğu hayvanlar âleminde de olağan olması” minvalinde cevaplar vermektedirler (Freud ve Einstein, 2010, s. 30). Bu cevaplar neticesinde bu iki düşünür, uluslararası ilişkilerin zedelenmemesi, trajediler yaşanmaması için ahlaki bir tavır alıp, irade beyan edip, savaşa karşı olduklarını söylemekte, lakin “niçin savaş” sorusuna verdikleri cevaplarla insan biyolojik doğası üzerinden savaşı bir nevi meşrulaştırdıkları görülmektedir. Çünkü savaş insanın doğasında varsa, temel bir dürtü ise, dâhil olduğu varlık âlemi dost-düşman ilişkilerini zaten, hâlihazırda böyle çözüyorsa, ahlaki olarak savaş yanlış bile olsa, canlının doğasında olan bir dürtü olduğu için meşru olabileceği bu iki düşünür tarafından dahi dile getirilmektedir. Bu yaklaşım Birinci Dünya Savaşı’nın meşrulaştırılma araçlarından birisini de inşa ettiği düşüldüğünde, ilk dünya savaşını yaşamış iki düşünürün, ikincisi mevzu bahis olduğunda dönemlerinin popüler bilimleri nedeniyle ders çıkarmadıkları anlaşılmaktadır.

İnsanı biyolojiye indirgeyerek, ona bu yönde kader tayin eden bu yaklaşım sadece Almanya’da değil, Amerika’da da karşılık bulmuştur. Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde Amerikan popüler biliminin, insan ve hayvan türü arasında kaba benzetmeler yaptığı görülmektedir. İnsanlar biyolojik iplerle sarsılan kuklalar olarak tasvir edilmekte, şiddet evrimsel bir gereklilik olarak kabul edilmektedir (Crook, 1994, s. 137). Çünkü insan, bu görüşe göre, biyolojik ve fizyolojik yapısı gereği, ilkel bir savaşçı olmak için programlanmakta, adrenalin, tiroiyodin,

glikojen gibi beyinde salgılanan kimyasallar, vücut ısı, solunum ve kalp atışı yoğunluğu ile insanı harekete geçirmekte, hayvanlar gibi saldırganlık belirtileri göstermektedir (Crook, 1994, s. 139). Bu yaklaşım insanı iradi bir varlık olmaktan ziyade, biyolojik bir yapının zaruri ürünü olarak göstermekte, “biyo-kaderci” bir bakış açısıyla, biyolojinin kendisine sunduğu imkânların dışında farklı düşünce ve davranış geliştiremeyen bir varlık olarak tanımlamaktadır.

Biyolojik Darwinizmin sosyal bilim ve alanlara sirayet etmesi olarak açıklanan sosyal Darwinizm sadece sosyal, siyasal, ekonomik alanlara değil, aynı zamanda edebiyat alanına da etki etmektedir. Bu bağlamda Amerikalı yazar Jack London (1876-1916) oldukça önemli bir isimdir. Spencer’ın survive of fittest fikrinden oldukça fazla etkilenmiş olan London, biyolojik evrimi ve sosyal yansımalarını içselleştirmiş bir yazardır (Steffoff, 2002, s. 44). Kendisinin hem Amerika’da hem de dünyada tanınmasını sağlayan eseri *The Call of the Wild* adlı eserini 1903 yılında kaleme almaktadır. Bu eserinde London, Buck isminde bir köpeğin hayatı üzerinden farklı alegorilerle sosyal Darwinizmin en önemli unsurlarından olan en iyinin hayatta kalması, “yenmezsen yenilirsin”, “yaşamak ve kazanmak için herşey mubahtır”, “hayat bir mücadele/savaş alanıdır” ve “biyoloji ve doğa yasaları hayatın tek gerçeğidir” mottolarını eserlerinin merkezine almaktadır. Bu yüzden doğal hayatı, “sopanın ve dışın yasası”nın hâkim olduğu bir gerçeklik olarak tasvir etmektedir (London, 2020, s. 13). Sosyal Darwinizme ve özellikle Spencer’ın evrim yaklaşımına sadakatini göstermek için London, 1907 yılında *Before Adam* (Âdem’den Önce) adlı bir roman yazmaktadır. İnsanın biyolojik evrimini, bir çocuğun hayal dünyası ile anlatan London, rüya olgusunu, çeşitli hayvanların korkularını, istemsiz çıkarılan bazı sesleri bu yaklaşım üzerinden açıklamaktadır (London, 1982, ss. 8-11). *Vahşetin Çağrısı* romanında nasıl ki bir canlının vahşi doğaya adaptasyonunu anlatıyorsa London, *White Fang* (Beyaz Diş) adlı romanında da vahşi yaşam kurallarının nasıl medeni bir şehirde uygulanacağını anlatmaktadır. Her ne kadar yaşanılan ortam medenî, mekân şehir olsa da London için yaşanılan hayatın dişlerin savaşında “et kanunu” olduğunu ileri sürmektedir (London, 1973: 23). London’un ustalık eseri olan ve kendi yaşamından esintiler taşıyan *Martin Eden* adlı roman ise, bir insanın sanayileşmenin acımasız çarkları arasında, çarpık kentleşmenin içinde verdiği yaşam mücadelesini anlatmaktadır. Kendini gerçekleştirmeye çalışan insanı anlatan London, bu eserinde alegorinin ötesine gider ve kahramanı üzerinden Spencer’ın survive of fittest fikrine olan inancını açıkça ifade etmektedir (London, 1972, ss. 122-125). Ayrıca London, Amerikan edebiyatındaki en önemli sosyal Darwinistler arasındadır ve yazdığı onlarca romanda bu yaklaşımı kullanmaktadır.

Dönemin Amerikan başkanı Theodore Roosevelt, fikirlerinden dolayı London’ı eleştirmiştir. *Chicago Evening Post* isimli dergide yazarlık yapan Edward B. Clark’a göre, Roosevelt bu insanların doğal ve vahşi yaşamı fazla abarttıklarından bahsetmekte ve vahşi olanın da ruhunun olduğunu ileri sürmektedir. Roosevelt, doğanın da bir ruhu bulunduğunu ve doğanın kendisini bu kadar acımasız olarak nitelemenin yanlış olduğunu belirtmektedir. Roosevelt’in görüşlerini değerlendiren Clark, makalesinin başlığını “Roosevelt on the Nature Fakirs” olarak seçmiştir (aktaran, Berliner, 2008, p. 52). Bu bağlamda Roosevelt *The Strenuous Life* adlı eserinde sosyal Darwinist argümanları ileri sürse de (Roosevelt, 1902, pp. 20-21) abartılı ve vicdansız bir doğa fikrini eleştirmektedir. Vahşi doğanın da kendi içinde bir vicdanı olduğunu düşünmüştür. Roosevelt’in hem doğa hem de kendisi hakkındaki fikirlerine tepki gösteren London, Roosevelt’i “evrimden anlamayan, bir amatör” olarak karşılık vermektedir (aktaran, Berliner, 2008, p. 53).

Amerikalı psikolog Henry Rutgers Marshall (1852-1927) 1916 yılında yazdığı *War and the Ideal of Peace* adlı eserinde insanın hayvanlarla benzer özelliklerini analiz etmekte ve insanı “savaşan bir hayvan” olarak betimlemektedir (Marshall, 1916, p. 95). Harvard, Columbia, Yale gibi dünyanın en

önemli üniversitelerinde yıllarca ders vermiş olan Marshall, içgüdüsel faaliyetleri, bir hayvanın sinir yapısı ile miras kalan koordinasyonlarının sonucu olarak ve atalarına avantaj sağlayan bazı biyolojik amaçları hizmete sokma eğilimi olarak tanımlamaktadır (Crook, 1994, p. 131). Savaş döneminde barış ideali ile savaşı kıyaslayan Marshall, savaşı biyolojiye dayandırarak “bilimsel” olarak meşrulaştırmakta ve daha önemlisi bu duruma sebep olanları aynı yöntemle aklamaktadır.

1914 yılında Savaş patlak verdiğinde devlet seçkinlerinin ve aydınların bir kısmında dehşetten ziyade ümit duygusunun belirdiği görülmektedir. Çünkü savaş bu kesimler için, toplumun organik köklerini kurtarma, topluma manevi bir yenilenme katma, savaşın yaratıcı gücü sayesinde yeniden vizyon kazanma gibi olumlu anlamları ihtiva etmektedir (Crook, 1994, p. 136). Birinci Dünya Savaşı bağlamında, savaşın yücetilmesi, kaçınılmazlığı ve ulusların farklı ve ayrı “ırklar” oluşturduğu yönündeki kanaat, sosyal Darwinist tartışmanın merkezindedir. Britanya’dan Cecil Rhodes (1853-1902), Birleşik Devletler’den Theodore Roosevelt ve Almanya’dan Friedrich von Bernhardi gibi yetiştirilme ve eğitim açısından farklı olmalarına rağmen, Rudyard Kipling (1865-1936)’in “Beyaz Adamın Yükünü Kaldır” fikrini çeşitli derecelerde benimsedikleri görülmektedir (Hamilton and Herwig, 2003, p. 26).

Amerikalı tarihçi ve Harvard Üniversitesi tarih bölüm başkanlığı yapmış olan William Leonard Langer (1896-1977) 1935 yılında yazdığı *Diplomacy of Imperialism* adlı eserinde emperyalizmi sosyal Darwinist argümanlarla meşrulaştırmaya çalışmaktadır (Langer, 1935, aktaran: Crook, 1999, p. 635). İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika Stratejik Hizmetler Dairesi Araştırma ve Analiz Şube Başkanı olarak da görev yapmış olan Langer için Darwin’in çatışma modeli, savaşa ve emperyal mücadeleye “biyolojik gereklilikler” olarak onay veren militarist ve ırkçı söylemler üretmekte, yeni veri noktaları oluşturma işlevi görmektedir (Crook, 1994, p. 7).

Biyolojik ve fizyolojik insan tanımı bu dönemde Amerikan toplumunda o kadar yaygındı ki, bu durumun meydana getirdiği ırkçı yaklaşımların kanunlarda karşılık bulmaya başladığı görülmektedir. İlk olarak Nevada eyaletinde 1861 yılında yasalaşan *Anti-Miscegenation Laws* bu durum için en önemli örneklerdendir. Bu kanunun zamanla Amerika Birleşik Devletleri’nin 14 eyaletine yayıldığı bilinmektedir. Özellikle Asya kökenli insanlarla beyaz ırkın evliliğini yasaklayan bu kanun, farklı eyaletlerde çeşitli farklılıklar gösterse de beyaz ırkın korunmasına yönelik olarak çıkarılmıştır (Sohoni, 2007, p. 587). Bu anlayışa göre insan biyolojik bir varlıktır ve doğanın yazdığı kadere karşı çıkılmamalıdır. Bu kanuna uymayanlar hakkında farklı eyaletlerde çeşitli cezalar uygulanmıştır. Alabama eyaletinde beyaz ırktan birisi siyah ırktan birisiyle evlendiğinde 2 ile 7 yıl arasında değişen hapis cezasına çarptırılmakta; Florida eyaletinde 1000 Amerikan doları para cezası uygulanmaktaydı (Barnett, 1964, p. 95). Georgia eyaletinde beyaz ırktan birisi, siyah ırk kökenli herhangi bir bireyle evlendiğinde öngörülen ceza bir ile iki yıl arası hapis cezası iken; North Carolina’da ise dört ay ile on yıl arasında hapis cezası öngörülmektedir (Barnett, 1964, p. 96). *Anti-Miscegenation Laws* 1967 yılında Amerikan Yüksek Mahkemesi (Supreme Court) tarafından iptal edilene kadar toplam 14 Amerikan eyaletinde uygulanmaya devam etmiştir (Sohoni, 2007, pp. 587-588).

1921-1937 yılları arasında Yale Üniversitesi Rektörlüğü yapmış, çağdaş psikoloji teorisinde son derece tanınmış olan James Rowland Angell (1869-1949), insanın, atalardan kalma kaynaklardan beslenen bir beyne sahip olduğunu öne sürmektedir. Angell’e göre bu beyin planlanmış bir hayvansal içgüdüyle hareket etmekte ve bu kaynak bağlamında duygulanım yaşanmaktadır. Angell insanın özellikle saldırgan davranışlarını, varoluş mücadelesine katılan insanın ya da insan öncesi atalarının anlatılmamış çağlarının etkisini ifade eden tepkiler olarak açıklamaktadır. İnsanın

hırçınlığı, öfkesi ve korkusu içgüdülerinden kaynaklanmakta ve “planlanmamış kalıtsal tip”in bir dizi ayrıntılı organik aktivitesini içermektedir. Bu yüzden Angell’e göre ırk evrimi, kanlı bir şekilde gerçekleşmekte ve savaş, genetik yapının içinde zaten var olan bir unsur olarak tanımlanmaktadır (Crook, 1994, p. 133). İşlevselci psikolojinin öncüsü Amerikalı William James (1842-1910) de insanı “savaşan bir hayvan” olarak nitelemekte ve bin yıllık barış döneminin kemik ve iliklerdeki savaşma eğilimini yok edemeyeceğini belirtmektedir (James, 1982, pp. 120-123). İnsanın savaşma güdüsünün en eski ve en ilkel güdü olduğu için yok edilemeyeceğini savunan (Fisher, 2018, p. 96) James, sadece diğer insanlara karşı değil, tüm doğaya karşı mücadele verilmesi gerektiğini düşünmektedir (Fisher, 2018, p. 107).

Biyo-kaderci yaklaşım İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı dehşet nedeniyle sosyal bilimlerde kısmen görünürlüğüne kaybetmiştir. Özellikle devlet politikalarında ölçü olarak kullanılmasına karşı tavır alınmıştır. Özellikle sosyal Darwinizm kavramsallaştırılmasıyla bu sürecin bilimin araçsallaştırılması ve suiistimali olarak tanıtılmıştır. Ancak Darwinizm fen bilimsel alanda yaşamaya devam etmiştir. Richard Dawkins tarafından 1976 yılında yazılan ve döneminin en çok satan kitaplarından olan *Selfish Gene* adlı eserinde bu devamlılığın en önemli kanıtlarındandır. Dawkins insan geninin bencil olduğunu doğal seleksiyoncu evrim paradigmasıyla açıklamaktadır. İnsanın bencilliğini genetik argümanlarla açıklamış ve bunu biyolojik bir kader olarak sunmuştur (Dawkins, 2007, pp. 9-10). Biyolojik kaderciliği merkeze alan Dawkins, bu düşüncelerini desteklemek için 1986’da *Kör Saatçi*, 2006’da ise *Tanrı Yanılgısı* adlı eserleri yazmıştır.

Tekno-Kadercilik: Ne Tanrı Ne De İnsan Var

Bin yıl Tanrı’nın emirleri neden gösterilerek iradesi yok sayılan insan, sonrası dönemde biyolojik gerekçelerle aynı muameleye tabi tutulmuştur. Dönemin büyük anlatıları insanın kaderine dönüşmüştür. Yeni dönemde büyük anlatı teknoloji üzerinden inşa edilmeye çalışılmaktadır. Biyolojiye indirgenerek makineleştirilen insan, teknolojik gelişmelerle yeniden programlanmak istenmektedir.

İnsanın teknolojik bir varlığa dönüştürme fikri aslında uzun zamandır sinema alanında bilim-kurgu türünde kendine yer bulmaktadır. İnsanın teknoloji ile yeni bir türe evrilmesi arzusu biyolojiye indirgenen insanın yeni bir aşamasıdır. Biyolojiye indirgenerek yüzyılı aşkın süredir üzerinde kitlesel deneyler yapılan insan türü, tanınmanın ötesinde, şekil verme arzusunun bir nesnesine dönüştürülmüştür. Bir yönüyle öjenizmin daha teknolojik versiyonu olan ve insana teknolojik bir kader/gelecek vadeden bu yaklaşım, aslında daha kaba haliyle biyo-kaderci süreçte test edilmişti. Bu yüzden pek çok düşünür, geçmişin verdiği tecrübeyle, bu yaklaşıma mesafeli durmaktadır. Çünkü teknolojik-insan yaklaşımı da hâlihazırdaki insandan duyulan memnuniyetsizlik üzerine şekillenmektedir. İnsanın doğasının biyo-kaderci yaklaşımda olumsuz tanımlanması, bu durumun ilmi camiada kanıksanması, yeni bir insan türünün icat edilmesi sürecinin kapılarını açmıştır. Tanrısı olmayan insanın elinden kendi benliği de alınmak istenmektedir. Bu da teknolojinin imkânları dâhilinde sürekli “güncelleme” alabilen bir yarı teknolojik varlığa dönüşme ihtimalini doğurmuştur. Tekno-kaderci yaklaşımın, biyo-kaderci yaklaşımın bir sonraki sürümü olduğu söylenebilir.

İnsanın doğasının bu kadar olumsuz tanımlanması pedagojiyle de birleşince yeni nesillerin davranış kalıpları haz ve kazanma üzerine kurgulanmıştır. Biyo-kaderci yaklaşım sadece insanın değil, doğanın da büyük felaketler yaşamasına neden olmuştur. Küresel ısınma, çevre kirliliği ve felaketleri, ozon tabasının delinmesi insanın doğasının kötü olması iddiası teknolojik gelişmelerle birleşince Batı’da kimi ilim adamları tarafından “insan” denen canlıdan umudu kesme eğilimlerinin

ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tanrısı elinden alınıp biyolojisine indirgenen insan, kötücül tanımlanmakta ve bu canlı türünün varlık âlemine zarar verdiği gerekçesiyle ondan kurtulmak gerektiği yönünde teorilerin gelişmesine neden olmaktadır. Bu yaklaşımın en çok tanınan yönü transhümanizm olarak adlandırılmaktadır.

Teo-kaderci ve biyo-kaderci yaklaşımda olduğu gibi bu yaklaşımda da insanın “iyi”liğine olduğu söylemi ön plana çıkarılmaktadır. İnsanın iyiliği iddiasıyla ortaya çıkan bu yaklaşımın en büyük sorunlarından biri olarak görülen yaşlanmayı gidermek ilk amaçlarındandır. Yaşlanması gecikecek insanın zihinsel kapasitesinin artırılması, fiziksel ve psikolojik olarak daha iyi duruma getirmek ise diğer hedefler arasında yer almaktadır (Agar, 2007, pp. 12-13). Bu yaklaşımın insanlığın bütün sorunlarına çözüm üretebileceğini iddia eden Ray Kurzweil, *The Singularity Is Near* (İnsanlık 2.0) isimli kitabında insanı teknolojik bir ürünün sürümü gibi görmekte ve bunun hemen uygulanmaya başlamasını önermektedir (Kurzweil, 2019, p. 12). Bu düşüncenin öncülerinden birisi de İngiliz biyolog ve neo-Darwinist Julian Huxley (1887-1975)'dir. UNESCO'nun 1946-1948 yılları arasında ilk Genel Direktörlük görevini yürüten Huxley, insan zihnini mekanik bir yapı gibi tanımlamıştır. İnsan doğasının yarattığı fırsatların değerlendirmesini öneren Huxley, insanlık için bunların değerlendirilmesini önermektedir (Huxley, 1923, pp. 3-5). Transhümanizm olarak tanınan bu düşünce daha ilkel teknolojilerin olduğu 20. yüzyılın başında öjenizm olarak uygulandığını hatırlamak gerekmektedir. Son dönemde tıbbi teknolojilerin gelişmesiyle beraber neo-öjenizm veya tekno-öjenizm olarak adlandırılabilir transhümanizm popüler hale gelmeye başlamaktadır. Elbette bu yaklaşımın popüler olmasında yapay zekâ üzerine yapılan çalışmaların da oldukça önemli etkisi olduğunu söylemek gerekmektedir.

İnsanın kaderinin ve geleceğinin teknoloji üzerinden şekilleneceğini düşünen kişilerden birisi de Nick Bostrom'dur. Transhümanizm ve yapay zekâ olmak üzere farklı alanlarda çalışmaları olan Bostrom, yapay zekâ alanındaki gelişmelerin insanı “süper zekâ”ya götüreceğini düşünmekte ve insanın mevcut bilişsel performansının üstüne çıkabileceğini ileri sürmektedir. Bostrom'un 2014 yılında yazdığı “Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies” adlı eser New York Times'ın en çok satanlar listesine girmeyi başarmıştır (The New York Times, 8 September 2014). Mark Solomon ile beraber yazdıkları “The Transhumanist Dream” başlıklı makalede ise Bostrom, insanın insan yapan şeyin birleşik rasyonel ve içgüdüsel düşünme kapasitesi olduğunu iddia etmektedir. Bostrom, Francis Fukuyama'ya dayandırarak transhümanizmi “insan ırkını biyolojik kısıtlamalarından kurtarmak isteyen garip bir kurtuluş hareketi” olarak tanımlamaktadır. Ancak bu konuda çeşitli çekincelerin olduğunu dile getiren Bostrom, teknolojinin yardımıyla bazı insanların geliştirilip, bazılarının geliştirilmeme korkusunun olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu korkunun yersiz olduğunu düşünen Bostrom, yasalar önünde insanların eşit olmasını bu duruma karine olarak göstermektedir (Solomon and Bostrom, 2005, p. 4).

Solomon ve Bostrom'un çalışmasına konu olan Fukuyama'nın makalesi 2004 yılında Foreign Policy'de “Transhumanism” başlığıyla yayınlanmıştır. İlmî alanı “tarihin sonu ve son insan” tezi ile uzun bir süre meşgul eden Fukuyama, insan sonrası dönemi de irdelemektedir. Transhümanizm'in temel ilkelerinin insanı daha güçlü, daha akıllı, şiddete daha az eğilimli ve daha uzun ömürlü yapmak için biyo-teknolojiyi kullanmak olduğunu ifade etmektedir. Fukuyama araştırma laboratuvarlarında ve hastanelerde ortaya çıkan yeni prosedürlerin ve teknolojilerin -ister ruh halini değiştiren ilaçlar, ister kas kütlelerini artıran veya seçici olarak hafızayı silen maddeler, doğum öncesi genetik tarama ya da gen terapisi- aynı şekilde kolaylıkla insan türünü “geliştirmek” için kullanılabileceğini düşünmektedir. Bu imkânların yanında Fukuyama'nın, Bostrom'un da belirttiği gibi gelecekte yaşanacaklara karşı ciddi çekinceleri de vardır. Bu çekincesini Fukuyama şu soru ile

gündeme getirmektedir: “Kendimizi üstün bir şeye dönüştürmeye başlarsak, bu gelişmiş yaratıklar geride kalanlara kıyasla hangi haklara sahip olacaklardır?” (Fukuyama, 2004, p. 42). Uzun bir dönem tarihin sonunun geldiğini, son insan modelinin oluştuğunu düşünen Fukuyama (1992, p. 300), teknolojik gelişmeler dâhilinde “yeni insan” modeli oluşturulma çabalarına endişe ile yaklaşmaktadır. Çünkü Fukuyama 1992 yılında yazdığı *The End of History and the Last Man* adlı çalışmasında insan denilen canlı türünün son şeklini aldığını düşünmekteydi. Ancak 2004’de yazdığı makaleden bu durumun hiçte böyle olmadığını anlayan Fukuyama, insanın gelişimi adına büyük bir umut beslemekle beraber, öngörülemeyen durumlardan dolayı da endişe duymaktadır.

Transhümanizm ya da posthümanizm olarak tanımlanan, insanı teknoloji üzerinden şekillendirmeye, insanın ötesine geçmeye çalışan yaklaşımların arasında Elon Musk’un öncülük yaptığı nörolink çalışmaları da oldukça fazla yekûn tutmaktadır. William Gibson’un 1984’de yayınladığı ve insan beynine yerleştirilen, anlık bilgiler kazandıran cipleri konu alan romanı *Neuromancer* dönemi açısından oldukça “rürrealist”ti. Bugün bu durum teknolojik olarak imkân bulmaktadır. İnsan zekâsını taklit edebilen yapay zekâ ile insan zihnini birleştirip “süper zekâ” insan yaratma idealine sahip nörolink, Musk tarafından 2016 yılında gündeme getirilmiştir. Transhümanizm’in ya da tekno-insanın bir başka şekilde yaratılma çabası olan nörolink, teknolojinin yardımıyla insan beynini daha da geliştirmeyi öngörmektedir (Guyonneau and Le Dez, 2019, p. 112; Rossi, 2018, p. 129). İnsan beynine yerleştirilecek cip şeklindeki implantlarla, insan beyninin kapasitesini artırmaya çalışan bu girişim, “süper zekâ” yaratmayı hedeflemektedir.

Teknoloji ve tıbbın birleşimi üzerinden insan beynini geliştirerek evrimsel sıçrama yapmayı planlayan yaklaşımlara karşı Fukuyama gibi çekinceleri olan bilim insanları iki konu üzerine odaklanmaktadır. Birincisi “beynin güvenliği”, ikincisi ise “beyin hakkı”, yani bu durumun hukuki alt yapısı ve sınırlarıdır. Çünkü bu süreç insanı insan yapan en önemli organı olan, kararını ve tercihlerini şekillendiren beyninin tehlikeye düşmesi anlamına gelmektedir. Biyo-kaderci süreçte yaşananlar, öjenizmin yarattığı dünyanın yaşattıklarına bakıldığında bu kaygı haklıdır. Bu yüzden insan beyninin güvenliğinin tehlikeye düşme ihtimali vardır. İkinci olarak bu süreç bütün kaygı ve endişelere rağmen devam etmektedir. O halde bu sürecin şimdiden hukuki alt yapısının kurulup, insanın beynine müdahaleye kapatma hakkı sağlanmalıdır.

Beyin güvenliği (neuro-security) üzerine çalışan bilim adamlarının endişeleri arasında öncelikli mesele insan beyni üzerinden silah sanayisinin oluşma ihtimalidir. Teknoloji ve tıp kullanılarak insan beyninin müdahaleye açık hale getirilmesi ile bu sürecin kontrolünün kimin elinde olacağı büyük bir sorun yaratmaktadır. Çünkü pek çok savaş türünün olduğu bir dünyada nöro-savaş ihtimali de gündeme gelmektedir. Beyin güvenliği yaklaşımı nöro-teknolojinin insan nesline zarar verebilme ihtimaline karşı, güvelik sistemi ya da devlet politikaları geliştirmeyi ihtiva etmektedir (Canham and Sawyer, 2019, pp. 45-46).

Nöro-teknoloji, daha önce bilim kurgu olan şeyleri mümkün kılmaktadır. Şirketler ve hükümetler, insanların düşünerek iletişim kurmasına, başkalarının düşüncelerini, beyin verilerini okuyarak deşifre etmesine ve internetin tüm veritabanlarına ve zihinlerindeki yeteneklere erişmesine olanak sağlayacak cihazlar geliştirmektedir. Ek olarak, dünyanın dört bir yanındaki bilim adamları, alzheimer, şizofreni, felç, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon veya bağımlılık gibi akıl hastalıkları ve nörolojik hastalıklar için yeni tedavilere yol açabilecek nöroteknolojik faaliyetler yürütmektedir. Nöro-teknolojinin birçok biçimi, günlük yaşamı şekillendirmek için sonsuz olanaklara yol açmaktadır. Ancak nöro-teknolojinin insan hakları üzerindeki etkisini takdir etmek için nasıl çalıştığını anlamak önemlidir. Nöro-teknolojinin kalbinde

beyin-bilgisayar arayüzleri (“BCI’ler” yani **Brain Computer Interface**) vardır. Bir kişinin beynini bir bilgisayara veya akıllı telefona insan vücudu dışındaki başka bir cihaza bağlayan cihazlar artık mevcuttur. BCI’ler, beyin verilerini dışa aktararak veya beyin aktivitesini değiştirerek beyin ve dış dünya arasında çift yönlü bir iletişime izin vermekte ve iki farklı şekilde çalışabilmektedir. Bu cihazlar ya invaziv (ve bir kişinin kafatasının içinde olabilir) ya da non-invaziv (başına takılan bir kask gibi) olabilmektedir. Her iki nöro-teknoloji türü de düzenlemelerdeki belirli boşlukları gün ışığına çıkarmakta ve bu da insan haklarının korunmasında boşluklara yol açmaktadır (Yuste vd., 2021, pp. 155-156).

İnsan beynine dair bu tarz yaklaşımların yaygınlığı, onun korunabilmesi bağlamında aynı zamanda insanın beyni üzerinde tasarruf yapma hakkını gündeme getirmektedir. Uygulamalı sinirbilim ve nöro görüntülemedeki ilerlemeler ve bu teknik kabiliyetin kullanılarak insan beynine müdahale edilme ihtimali, kimilerine göre bilinen çağın sonunun geldiğini göstermektedir. Siber güvenlik konusunda yaşanan gelişmelerde dikkate alındığında “siber insan” a gidildiği iddia edilmektedir. Bu sürecin suiistimallere açık olduğu tartışma götürmez. Tarihi tecrübe de bu konuda yeterince argüman bulunmaktadır. Şuan hâlihazırda Facebook ve Open Water gibi pek çok kuruluş kızılötesini ilerletmek için çalışmalar yapmaktadır. Sinirsel izleme için holografik teknikler kullanılarak gerçek zamanlı kan akışı düzenlerini de ölçmeyi sağlamaktadır (Canham and Sawyer, 2019, p. 40). Bu yüzden insanın bireysel özgürlüğünü tehdit edecek seviyeye gelen bu tür teknolojik gelişmelere karşı pek çok bilim insanı beyin hakkı kavramını ortaya atarak gelecekte olabilecek suiistimallerin önüne geçmeye çalışmaktadır.

Şuan Batı bilim camialarında yapılan bu tartışmalar, insanın yine teknoloji üzerinden yeni bir kadere mahkûm edilme ihtimalini gündeme getirmektedir. İddiaları ve idealleri dikkate alındığında insanın yaşlanmasının durdurulması, pek çok hastalığın iyileştirilmesi, beyin kapasitesinin artırılması ön plana çıkarılmaktadır. Ancak hem Tanrı’nın emirleri neden gösterilerek kısıpaca alınan hem de biyolojisi üzerinden tanımlanan insan modeli çok büyük katliamlara meşruiyet üretmiştir. Bugün de benzer bir durumun önünün açıldığı görülmektedir. İnsanı tanımak yerine sürekli ona şekil verme arzusu şimdi de teknoloji üzerinden denenmektedir. Ancak bu sefer insanın insanlığı tehlikeye düşmektedir.

Sonuç Yerine: Batı’da “İnsan” Sorunsalı

Batı düşünce geleneğinde süregelen ve üç ana hat üzerinden açıklanmaya çalışılan insan modeli ve kaderi yaklaşımlarının ortak özelliği elitist olmasıdır. Teo-kaderci yaklaşımda “insan” ın kendisine aristokrasıyla ittifak halinde olan kilise üzerinden din adamları sınıfı hâkimdir. Biyo-kaderci yaklaşımda ise kilisenin elinden bilgi tekeli alan ve burjuvazinin desteklediği ile bilim adamları sınıfı insanın kaderini çizme hakkını eline almaktadır. Tekno-kaderci yaklaşımda ise, bilim adamları belirleyen olmaktan çıkmakta, devasa teknoloji şirketlerine lojistik destek sağlamakta, yeni nesil teknolojilerle insanın robotlaşma aşamasına destek olmaktadır. Teo-kaderci yaklaşımda ruhu din adamları sınıfının elinde olan insan, biyo-kaderci dünyada bedeni bilim adamlarının hâkimiyetindedir. Tekno-kaderci yaklaşımda ise insanın ne ruhu ne de bedeni vardır. İnsan ruhunu kaybeden, ruhu bedenine indirgenmiş bir varlık olarak son aşamada bedenine de sahip çıkamamaktadır.

Batı düşüncesinde ortaya çıkan bu üç yaklaşım insana daha iyi bir gelecek vad ederek çıkmış, ancak ilk ikisi insanlık adına onur kırıcı hatıralarla sonuçlanmıştır. Şimdi de yaşantıladığı zaman dilimini, yani “bugün”ünü merkeze alan, teknoloji üzerinden tanımlanmak istenen insan modeli

ortaya atılmaktadır. Bu yaklaşım da özünde otoriter ve totaliter bir söylemdir. Bütün insanların farklı özelliklerini teknoloji üzerinden tek potada eritme idealine sahiptir.

Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri ile varlığı yok sayılan insanı özgürleştirme iddiası alternatif dindarlık söylemiyle başlamıştır. Tanrının siyasalında anlaşılmadığından dolayı Tanrı'nın sayısında uzlaşma önerisi sunulmuştur. Bu süreç Tanrı'nın kendisinin varlığının insanın özgürlüğünü sınırladığı gerekçesiyle, insanın hayatın merkezinde olduğu, Tanrısız bir dünya idealine evrilmiştir. Ancak Tanrı'nın olmadığı bir dünyada tanrılık misyonunu bazı insanlar üstlerine almış ve insanı kendi idealleri dâhilinde biyolojik dönüşümlere tabi tutmaya çalışmışlardır. Bu yaklaşım insanlık tarihinin en kanlı savaşı olan İkinci Dünya Savaşı ile sonuçlanınca bu söylem sınırlı ve örtülü olarak kendini devam ettirmiştir. Bu örtülü devamlılık teknolojik gelişmelerle beraber tekrardan yüksek sesle dillendirilmeye başlanmıştır. Yine insanı özgürleştirme, güçlendirme iddiasına ve idealine sahip ancak bir yönüyle bu sürecin yönetimi yine bir küçük bir elitin elindedir.

Batı düşünce geleneğindeki ilk iki aşamada insan ve tanrı tahterevallinin iki ucunda oturan iki varlık gibidir. Birinin ağır basması diğerinin yeryüzünden uzaklaşmasına, içtimai yaşamdaki etkisinin uzaklaşmasına neden olmaktadır. Ancak üçüncü aşamada ikisinin de tarih sahnesinden silinmesi bir ideal olarak sunulmaktadır. Artık tahterevalli teknolojik bir yapının içinde kendi kendine hareket etmekte, içtimai yaşamı belirleme de iki önemli aktör kendilerine yer bulamamaktadır. Ancak en sonunda bu süreci belirleyen birileri olacaktır. Bu da Hitler dönemindeki öjenik politikaları anımsatmaktadır. Bu süreçte teknoloji devlerinin sahiplerine çok büyük alan açılmaktadır. Tanrısal irade bu kişilerin eline geçmekte, insan bilgisayar oyunundaki sanal varlıklara dönüştürülmek istenmektedir. Bütün tarihi kırılma noktalarında olduğu gibi teknolojik dünya insana üstünlük, özgürlük ve yeryüzü cenneti vadetmektedir. Ancak bu durum insanın insanlığının ortadan kalması tehlikesini de içinde barındırmaktadır. Ütopyalarla başlayan tekno-kaderci yaklaşımın de gittiği yön distopya olma yönündedir.

İnsan bir yönüyle inanan bir varlıktır. Önemli olan neye, nasıl inandığıdır. İnsanın inancı bugünü nasıl yaşayacağını yol işaretlerini içinde barındırmaktadır. Aşkın bir varlığa inanan insan onun talimatları dâhilinde bir yaşantı inşa etmeye çalışmaktadır. Aşkın bir varlığa değil de biyolojisine iman etmiş insan, onu merkeze alarak bir yaşantı geliştirmektedir. Biyolojik ihtiyaçlar nelerse o yönde davranışta bulunmaktadır. Teknolojiye indirgenmeye çalışılan insan modeli de diğer ikisinden farklı olarak içsel değil, dışsal bir unsura indirgenmektedir. Teo-kaderci yaklaşımda insan geçmişin büyük anlatısı ve gelecek vaadi nedeniyle çoğunlukla bugünü ıskalamaktadır. Biyolojiye indirgenen insan ise biyolojik evrimci oluşum ile gelecekteki doğal seleksiyondan başarıyla çıkmak adına yine bugünü yaşayamamaktadır. Yaşadığı "bugün" yok olma korkusuyla mücadeleyle geçmektedir. Savaşa ve mücadeleye odaklanmaktadır. Tekno-kadere indirgenen insan için gelecek, öte dünya bağlamında yoktur. Asıl olan "an"dır. Bugün dışında bir zaman dilimi yoktur. Bugün için geçmiş ve birikimi gözardı edilmekte, gelecek ise ihmal edilmektedir. Bugünü yaşamak için gelecek yok sayılmaktadır. Tekno-kaderci yaklaşım bir yönüyle ölümle mücadele ettiği için ölüm gerçeğini görmezden gelmektedir. Ölümün bu kadar dışlandığı bir dünya Jose Saramago'nun *Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş* adlı eserinde olduğu gibi insana mutluluk değil, ontolojik krizler sunmaktadır. Ölüm yaşamı, yaşanabilir kılan en önemli unsurdur. Biyo-kadencilik nasıl insanlık tarihinin en büyük felaketlerinin yaşanmasına neden olduysa tekno-kadencilik de insana distopik bir dünya vadinin ötesine geçmemektedir. Çünkü bu tekno/siber yaşam, "insana rağmen insan" modeli sunmaktadır. İnsanın fitratına uygun olmayan her model kurtarıcı değil,

büyük sosyal ve bireysel krizlere gebe dir. Tarihi tecrübe insana bu çıkarsamayı yapmaya icbar etmektedir.

KAYNAKÇA

- Agar, Nicholas. (2007). "Where to Humanism?: The Literature Reaches A Critical Mass". *The Hastings Center Report* 37, 12-17.
- Barnett, Larry D. (1964). "Anti-Miscegenation Laws". *The Family Life Coordinator*, 13(4), 95-97.
- Berliner, Jonathan. (2008). "Jack London's Socialist Social Darwinism". *American Literary Realism*, 41(1), 52-78.
- Bernhardi, Friedrich von. (1914). *Germany and Next War*, (Translated by Allen H. Powles). New York: Press of J.J. Little and Ives Co..
- Canham, Matthew and Ben D., Sawyer. (2019). "Neurosecurity", *American Intelligence Journal*, 36(2), 40-47.
- Copernicus, Nicholas. (1978). *On The Revolutions*. (Translation and Commentary by Edward Rosen). London: Published in Great Britain by The Macmillan Press Ltd..
- Crook, David Paul. (1994). *Darwinism, War and History: The debate over the biology of war from the "Origin of Species" to the First World War*, New York: Cambridge University Press.
- Crook, David Paul. (1999). "Historical Monkey Business: The Myth of a Darwinized British Imperial Discourse". *The Journal of the History*, 84(276), 633-657.
- Darwin, Charles Robert. (1975). *İnsanın Türeyişi*. (Çev. Öner Ünalın), Ankara: Onur Yayınları.
- Darwin, Charles Robert. (1976). *Türlerin Kökeni*. (Çev. Öner Ünalın). Onur Yayınları, Ankara.
- Dawkins, Richard. (2007). *Gen Bencildir*. (Çev. Asuman Ü. Müftüođlu). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Descartes, Rene. (1984). *Metot Üzerine Konuşmalar*, (Çev. Afşar Timuçin ve Yüksel Timuçin). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Doğan, Atila. (2005), "Son Dönem Osmanlı Düşüncesinde Yeni Etik Arayışları". 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 397-406.
- Doğan, Atila. (2012). *Osmanlı Aydınları Ve Sosyal Darwinizm*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Fisher, Marilyn. (2018). "The Moral Equivalent of War: William James's Minor Variation On Common Themes", *William James Studies*. 14(1), 92-119.
- Freud, Sigmund ve Einstein, Albert. (2010). *Niçin Savaş: 20. Yüzyılın İki Büyük Düşünüründen Mektuplar*. (Çev. Mine Demirbaş), Ankara: Alter Yayıncılık.
- Fukuyama, Francis. (1992). *The End of History and the Last Man*, New York: The Free Press A Division Of Macmillan Inc..
- Fukuyama, Francis. (2004). "Transhumanizm". *Foreign Policy*. (144), 42-43.
- Geary, Dick. (2000). *Hitler and Nazism*. New York: Routledge.
- Göze, Ayferi. (2005), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Basım Dağıtım.

- Guyonneau, Rudy and Le Dez, Rudy. (2019). "Artificial Intelligence in Digital Warfare: Introducing the Concept of the Cyberteammate". *The Cyber Defense Review* . 4(2), 103-116.
- Hançerlioğlu, Orhan. (1995). *Düşünce Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Heywood, Andrew. (2013). *Siyasi İdeolojiler: Bir Giriş*. (Çev. Ş. Akın, A.K. Bayram vd.). Ankara: Adres Yayınları.
- Hazard, Paul. (1999). *Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme*. (Çev. Erol Güngör). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hamilton, F. Hamilton ve Herwig, Holger H.. (2003). *The Origins of World War I*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hellman, Hal. (2003). *Büyük Çekişmeler*. (Çev: Füsün Baytok), İstanbul: TÜBİTAK Yayınları.
- Henig, Ruth. (2002). *The Origins of the First World War*. London: Routledge.
- Herwig, Holger H.. (2003). "Germany", Richard F. Hamilton ve Holger H. Herwig (Ed.). *The Origins of World War I*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Hitler, Adolf. (2007). *Kavgam*. (Çev. Hasan Gül). İstanbul: Acun Yayıncılık.
- Hobbes, Thomas. (2007). *Leviathan*. (Çev. Semih Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hodgson, M. Geoffrey. (2004). "Social Darwinism in Anglophone Academic Journals: A Contribution to the History of the Term". *Journal of Historical Sociology*, 17(4), 428-463.
- Huxley, Julian. (1923). *Essays of A Biologist*. London: Chatto and Windus.
- James, William. (1982). *Essays in Religion and Morality*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kitabı Mukaddes. (2006). *Kitabı Mukaddes - Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil)*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi Yayınları.
- Kurzweil, Ray. (2019). *İnsanlık 2.0*, (Çev. Mine Şengel). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Lamarck, Jean-Baptiste. (1963). *Zoological Philosophy*, (Translated by Hugh Elliot), Newyork and London: Hafner Publishing Company.
- Lange, Friedrich Albert. (1998). *Materyalizmin Tarihi Ve Günümüzdeki Anlamının Eleştirisi I*. (Çev. Ahmet Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Leibniz, Gottfried Wilhelm. (1989). *Philosophical Essays*. (Translated by Roger Ariew and Daniel Garber). Indianapolis and Cambridge: Hackett Publishing Company.
- London, Jack (1972), *Martin Eden*, (Mete Ergin), Varlık Yayınevi, İstanbul.
- London, Jack. (1982). *Âdem'den Önce*. (Çev. Anjel Server). İstanbul: Oda Yayınları.
- London, Jack. (1973). *Beyaz Diş*. (Çev. Sönmez Ozanoğlu). İstanbul: Cem Yayınevi.
- London, Jack. (2020). *Vahşetin Çağrısı*. (Çev. Levent Cinemre). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Malthus, Thomas Robert. (1966). *An Essay on The Principle of Population*. New York: Palgrave Macmillan.
- Marshall, Henry Rutgers. (1916). *War and The Ideal of Peace*. New York: Duffield and Co..

- Nordenskiöld, Erik. (1936). *The History of Biology*. (Çev. Leonard Bucknall Eyre). New York: Tudor Publishing Co..
- Pirenne, Henri. (1937). *Economic and Social History of Medieval Europe*. (Translated by I. E. Clecc), New York: A Harvest Book Harcourt, Brace and Company.
- Rescher, Nicolas. (1991). *G.W. Leibniz's Monadology*. Pennsylvania: University of Pittsburgh Press.
- Ronan, A. Colin. (2005). *Bilim Tarihi*. (Çev. Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergun). Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Roosevelt, Theodore. (1902). *The Strenuous Life*. New York: The Century Co..
- Rossi, Francesca. (2018). "Building Trust In Artificial Intelligence". *Journal of International Affairs*, 72(1), 127-134.
- Spencer, Herbert. (2004). *Man Versus the State With Six Essays on Government, Society and Freedom*. Liberty Fund, Inc..
- Sohoni, Deenesh. (2007). "Unsuitable Suitors: Anti-Miscegenation Laws, Naturalization Laws, and the Construction of Asian Identities". *Law & Society Review*. 41(3), 587-618.
- Solomon, Mark and Bostrom, Nick. (2005). "The Transhumanist Dream". *Foreign Policy*, (146), 4.
- Steffoff, Rebecca. (2002). *Jack London An American Original*. New York: Oxford University Press.
- Şenel, Alâeddin. (1995). *Siyasal Düşünceler Tarihi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Thomsett, Michael C.. (2010). *The Inquisition A History*. North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- The New York Times, "Best Selling Science Books". (8 September 2014). <https://www.nytimes.com/2014/09/09/science/best-selling-science-books.html>, Date of Access 09.03.2022.
- Tümer, Günay. (1991). "Aslî Günah" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. içinde 3 (ss. 496-497). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Unat, Yavuz. (2020). "Tarih Boyunca Evren Anlayışları ve Tanrı". *Bilim ve Ütopya Dergisi*. (308), 1-14.
- Yuste, Rafael vd. (2021). "It's Time for Neuro-Rights: New Human Rights for the Age of Neurotechnology". *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, (18), 154-165.